

УДК 343.98

Дмитро Юрійович Четвертак,

ад'юнкта докторантури та ад'юнктури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОДНОЧАСНОГО ДОПИТУ ДВОХ ЧИ БІЛЬШЕ РАНІШЕ ДОПИТАНИХ ОСІБ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Однією із особливостей розслідування приховування злочинів (ст. 396 КК України) є те, що у більшості випадків виникає необхідність проведення такої слідчої (розшукової) дії як одночасний допит двох чи більше раніше допитаних осіб (далі: одночасний допит).

Аналіз слідчо-судової практики свідчить про те, що одночасний допит є однією із найбільш складних слідчих (розшукових) дій як у процесуальному, так і в тактичному та психологічному відношеннях. Указане вимагає розробки криміналістичних рекомендацій проведення даної слідчої (розшукової) дії з урахуванням специфіки досліджуваних злочинів.

Загальні процесуальні, тактичні та психологічні проблеми проведення одночасного допиту М. В. Бахарев, О. М. Васильєв, В. К. Весельський, Ф. В. Глазирін, Г. О. Зорін, Л. М. Карнеєва, В. О. Коновалова, С. М. Лозова, М. П. Перякіна, М. І. Порубов, А. Б. Соловійов, Ю. А. Чаплинська, В. Ю. Шепітько та інші вчені. Однак у криміналістиці на сучасному етапі проблеми проведення одночасного допиту двох чи більше раніше допитаних осіб при розслідуванні приховування злочинів не були предметом дослідження.

Визначаючи криміналістичне поняття одночасного допиту двох чи більше раніше допитаних осіб, вважаємо, що необхідно виходити із позицій криміналістики, кримінального процесу, судової психології та під ним розуміти передбачену кримінальним процесуальним законом форму спілкування, що являє собою процес почергової дачі показань в присутності один одного декількох раніше допитаних осіб із числа підозрюваних, свідків, потерпілих щодо одних і тих же обставин кримінального провадження, який заснований на використанні слідчим, прокурором,

слідчим суддею психологічного контакту чи впливу (застосування тактичних прийомів) відносно таких осіб, і передбачає аналіз та безперервне порівняння (зіставлення) інформації, що надходить, з метою усунення істотних протиріч та вирішення інших завдань, які мають значення для розслідування кримінального правопорушення.

Зауважимо, що ефективність та результативність одночасного допиту безпосередньо залежить від багатьох факторів. Основними факторами, які визначають особливості тактики одночасного допиту при розслідуванні приховування злочинів, є: 1) розслідування приховування злочину в об'єднаному кримінальному провадженні із каузальним кримінальним правопорушенням; 2) наявність соціальних зв'язків між особами, яких необхідно одночасно допитати; 3) наявність заінтересованості в результатах розслідування кримінального правопорушення у осіб, яких необхідно одночасно допитати; 4) наявність у окремих учасників слідчої (розшукової) дії правового імунітету, що дає право їм відмовитися від дачі показань.

Таким чином, особи, яких необхідно одночасно допитати під час розслідування приховування злочинів, можуть характеризуватися такими рисами як наявністю чи відсутністю соціальних зв'язків, заінтересованості у результатах розслідування та правового імунітету відмовитися від дачі показань. З урахуванням вищезазначеного вважаємо за доцільне виокремити наступні групи осіб, між якими слідчий проводить одночасний допит:

1. Особи, які заінтересовані у результатах розслідування злочинів та мають правовий імунітет відмовитися від дачі показань. До таких осіб відносяться приховувач, особа, що вчинила причинний злочин, а також їхні близькі родичі та члени сім'ї. Найчастіше зазначені особи протидіють розслідуванню. Більш того, між вказаними особами можуть виникати конфліктні ситуації, тобто вони можуть бути опонентами один одному.

2. Особи, які зацікавлені у результатах розслідування та не мають правового імунітету щодо відмови від показань. До даної групи належать свідки з числа потерпілих причинного злочину та особи, які становлять близьке соціальне оточення приховувача й особи, яка вчинила причинний злочин (друзі, коханці, колеги та інші). Слід відмітити, що у процесі розслідування особи із

числа потерпілих причинного злочину найчастіше є опонентами до осіб першої вищевказаної групи та до осіб, які становлять близьке соціальне оточення приховувача й особи, яка вчинила причинний злочин.

3. Особи, які незаінтересовані або нейтральні до результатів розслідування та які не мають правового імунітету відмовитися від показань. Вказану групу насамперед складають свідки із числа осіб, які були очевидцями приховування злочину або причинного кримінального правопорушення. Як правило, такі особи не мають тісних соціальних зв'язків із приховувачем та особою, що вчинила причинний злочин.

Відмітимо той факт, що найчастіше під час розслідування приховування злочинів одночасні допити проводяться між приховувачем та свідками, які вчинили причинне кримінальне правопорушення, тобто між особами першої вищезазначеної групи. Наголосимо, що одночасний допит між вказаними особами є найскладнішим. Це пов'язано насамперед, як вже зазначалося, їхньою зацікавленістю у результатах розслідування та їхнім процесуальним статусом, адже у об'єднаному кримінальному провадженні такий свідок має процесуальний статус підозрюваного. Вказане обумовлює низку конфліктних ситуацій, оскільки допитувані можуть протидіяти розслідуванню.

Отже, під час одночасного допиту осіб, які зацікавлені у результатах розслідування злочину та які мають правовий імунітет відмовитися від показань, тобто між особами першої групи, можуть виникнути наступні конфліктні ситуації:

1. Відмова одного з учасників або усіх учасників від дачі показань. Особливим тактичним ризиком є ситуація, коли один із допитуваних відмовляється надавати показання після того, як інший учасник розповів про відомі йому обставини, тобто скористався процесуальною дією у розвідувальних цілях.

2. Один із учасників частково відмовляється від дачі показань. У такому випадку допитуваний замовчує деякі обставини, як правило, щодо вчиненого ним злочину (або злочину, що вчинив член його сім'ї), натомість розповідає про обставини кримінального правопорушення, яке вчинив опонент (або член його сім'ї). Ситуація, коли допитуваний замовчує обставини злочину,

особливо того, який вчинив опонент, то це може свідчити про вчинений на нього психологічний вплив, підкуп.

3. Несумлінний учасник продовжує наполягати на неправдивих показаннях або змінює їх на інші неправдиві.

4. Сумлінний учасник змінює показання на користь несумлінного, тобто дає неправдиві показання в тому числі самообмовляється. Це може свідчити про вчинений психологічний тиск на такого допитуваного, а також соціальну залежність від опонента.

Наступним не менш складним є одночасний допит між особами другої та першої груп. Найчастіше особи другої групи є добросовісними учасниками даної слідчої (розшукової) дії. Однак, зважаючи на те, що між особами обох груп можуть бути тісні соціальні зв'язки, то з боку зацікавлених осіб, які не мають правового імунітету відмовитися від показань, можуть виникати конфліктні ситуації. Найчастіше у таких випадках допитуваний дає повністю або частково неправдиві показання, а також може висловлювати позицію, яка не підтверджує і не суперечить позиції опонента, використовуючи такі словесні формулювання типу «не пам'ятаю», «забув», «не впевнений» тощо. Зміна раніше наданих показань свідком пояснюється застосованим до нього психологічним тиском, підкупом, а також нігілістичними мотивами.

Матеріали слідчо-судової практики свідчать, що під час одночасного допиту показання осіб, які складають третю групу, тобто за участю осіб, що незаінтересовані у результатах розслідування та не мають права відмовитися від дачі показань, є вагомим доказом вини підозрюваного у процесі розслідування. Як свідчить практика, використання сумлінних осіб третьої групи під час одночасного допиту є одним із дієвих засобів викривання недобросовісного опонента.

Аналіз матеріалів досліджених кримінальних проваджень вказує на те, що слідчому рекомендується використовувати вплив осіб третьої групи у безконфліктних ситуаціях одночасного допиту. Типовими завданнями участі даної групи осіб є пригадування окремих обставин кримінального правопорушення, подолання добросовісної помилки інших учасників процесу розслідування.

Підсумовуючи, зазначимо, що тактичні особливості одночасного допиту двох і більше раніше допитаних осіб під час

розслідування приховування злочинів визначаються зв'язками між його учасниками, зацікавленістю у результатах розслідування, наявності правового імунітету, що дає можливість відмовитися від показань, умовами проведення слідчої (розшукової) дії та ситуаціями одночасного допиту.

Одержано 20.04.2016

УДК 347.73(477)

Аліна Миколаївна Чорна,

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності
факультету № 6 (права та масових комунікацій)*

Харківського національного університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Перш ніж надати визначення організаційної структури Державної фіскальної служби України, слід звернути увагу на те, що собою, власне кажучи, являє організаційно-управлінська структура. Так, В. В. Величко зазначає, що організаційна структура управління будь-яким суб'єктом господарювання – це форма системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів [1]. О. О. Гетьман та В. М. Шаповал, досліджуючи менеджмент на підприємстві, пишуть, що категорія «структура» відображає будову та внутрішню форму системи. Зв'язок елементів у структурі підпорядкований діалектиці взаємовідношення частини і цілого. Наявність структури – невід'ємний атрибут всіх реально існуючих систем, бо саме структура надає їм цілісності. Структура передбачає відносно стійкі зв'язки, існуючі між елементами організації, і сприяє збереженню стійкого стану системи. Стосовно системи структура є показником її організованості. Організаційна структура представляє собою конструкцію підприємства з формальним чи неформальним вираженням, на основі якої здійснюється управління ним. Вона охоплює канали влади і комунікації між різними адміністративними службами та працівниками, а також потік інформації, яка передається цими каналами [2]. О. Б. Моргулець розуміє